

*О. Фішילєва,
студентка 5 курсу факультету лінгвістики та перекладу,
Міжнародний гуманітарний університет*

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО МОВНОГО ЕТИКЕТУ ТА ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ФОРМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Англійський мовний етикет – це сукупність спеціальних слів і висловів, які надають ввічливу форму англійської мови, а також правила, згідно з якими ці слова і вирази вживаються на практиці в різних ситуаціях спілкування. Майстерне володіння мовним етикетом є ознакою вихованої людини, а вихованість, так само як і інші переваги особистості, високо цінується в порядному товаристві. Англія та інші англійськомовні країни не зазнали тих історичних катастроф, які випали на долю України, тому англійський мовний етикет має давні і дуже авторитетні традиції – будь-яке відхилення від мовного етикету сприймається як прояв невихованості або як навмисна грубість [4, с. 113]. Український етикет вироблявся впродовж тисячоліть, сягаючи ще дохристиянського періоду. Більшість етикетних висловів українців пов'язані з язичницькою традицією. Етнопсихологічні ознаки народного етикету виявляються в тому, що семантичним центром багатьох ввічливих слів та виразів є слова з основами добр, здоров, ласк. Наприклад: *добрідень, доброго ранку, на все добре* [6, с. 201].

Англійський мовний етикет важливий не тільки для самих англійців, але і для всіх тих, хто вивчає англійську мову як іноземну. Англійський мовний етикет своєрідний і має власні правила і норми, які часом істотно розходяться з правилами та нормами українського мовного етикету. Це призводить до того, що дуже культурний українець може здатися нечемним серед англійців, якщо він, спілкуючись з ними англійською, не володіє англійським мовним етикетом [4, с. 113].

Отже, англійський мовний етикет має велике практичне значення і з цієї причини заслуговує спеціального і уважного вивчення і постійного у ньому вдосконалення. В англійському суспільстві між культурними людьми спілкування ведеться на трьох рівнях ввічливості – офіційному, нейтральному і фамільярному. Офіційний рівень ввічливості є нормою в установах, організаціях, ділових колах, у сфері освіти, охорони здоров'я, обслуговування. На нейтральному рівні ввічливості здійснюється ввічливе спілкування між незнайомими людьми. Фамільярний рівень ввічливості характерний для спілкування в сімейному і родинному колі, а також між друзями і приятелями.

Кожному рівню ввічливості відповідає свій власний стиль мовлення і тому всі ввічливі слова і вирази можуть бути класифіковані за стилістичною ознакою і, відповідно, віднесені до офіційного, нейтрального і фамільярного стилей мови [2, с. 3].

Пояснимо наявність рівнів ввічливості і стилів мовлення прикладом:

Взимку, в ожеледицю, жінка посковзнулася і впала. У залежності від того, хто допоміг їй піднятися – поліцейський, чоловік або випадковий перехожий – відповідними і будуть звернені до неї мови [10, с. 313]:

- *Are you all right, madam?* – Чемно поцікавився поліцейський.
- *Are you all right, darling?* – Потурбується турботливий чоловік.
- *Are you all right?* – З участю запитає незнайомий перехожий.

У наведеній ситуації, всі три особи – поліцейський, чоловік і перехожий – запитали б жінку про одне й те ж, але звернулися б до неї по-різному:

Madam – це офіційна форма звернення, вживана на офіційному рівні ввічливості і відповідна офіційному стилю мовлення.

Darling – це фамільярна форма звернення, відповідна фамільярному рівню ввічливості і фамільярному стилю мовлення. Співчутливе питання «*Are you all right?*», доречно звернене до незнайомої людини, служить також і формою звертання до неї. Питання «*Are you all right?*» відповідає нейтральному стилю мовлення і є ввічливим, якщо доречно задане, на нейтральному рівні ввічливості [5, с. 14].

Отже, тут постає проблема вибору коректної форми вживання тої чи іншої фрази. Якщо в українській мові ми маємо можливість просто поцікавитися чи все з Вами гаразд, то в англійській мові потрібно розуміти, що від правильно-вживаної форми залежить як нас сприйме іноземець. У порівнянні з іноземною мовою, в українській мові прохань-вибачень є значно більше, ніж відповідних англійських реплік. Багатьом українським зворотам не відповідають адекватні формули в англійському етикеті, наприклад: *Перепрошую! Пробачте заради Бога! Вибачте на цьому слові! Даруйте! Пробачте, будь ласка! Прости Господи! Дозвольте мені вибачитися перед Вами! Я не можу не вибачитися перед Вами! Даруйте мені, прошу!* [9, с. 13]:

1) *I'm sorry* – спонтанне висловлення співчуття й жалю на адресу співрозмовника з приводу якоїсь неприємності;

2) *Excuse me (Pardon me, I beg your pardon)* – формули вибачення за незручності, вчинені співрозмовнику;

3) *Forgive me* – звертання з вибаченням за більш серйозні вчинки по відношенню до співрозмовників.

Ці ж мовні штампи, за виключенням останнього, активно використовуються в англійській мові в якості форм звертання до незнайомих. Досить часто англійці не реагують на вибачення будь-якою реплікою, особливо у випадках, коли вибачення носить формальний характер, на відміну від української мови. Проте, коли ж вибачення не є формальним, його загальноприйняті форми значно виходять за рамки трьох основних конструкцій [8, с. 140]:

– *I beg your pardon (for knocking into you)!*

– *That's all right! (or: Not at all!)*

або:

– *I must apologize for interrupting you!*

– *Never mind! (or: It doesn't matter!)*

Отже, як бачимо, англійський мовний етикет характеризується більшою стриманістю й лаконічністю фраз.

Мовна поведінка англійців під час прощання, так само як і під час зустрічі, стриманіша, «відрізняється помірною тональністю й лаконічністю реплік», ніж в українському етикеті. Велика кількість етикетних кліше, прийнятих в українському суспільстві, неприйнятні для англійців, які розлучаються відносно не на довгий строк. А побажання здоров'я взагалі відсутнє в англійському етикетному спілкуванні. Порівняймо розмаїття українських висловів прощання з цього приводу: *Всього найкращого! На все добре! Бувайте здорові! Будь здоров! Живи здорова! Щастя вам! Хай щастить! Дай, Боже, у добрий час! Їдьте здорові! Щасливо!* Як бачимо, українська мова, на відміну від англійської, має достатньо етикетних виразів, які допомагають у хвилини розлуки бути толерантними та гречними, «а головне – які хоча б частково виповідадуть те,

що відчуваємо в мить розставання з найдорожчими серцю людьми, засвідчать нашу ввічливість по завершенні ділової зустрічі [1, с. 232]».

Англійській мові притаманні різні синтаксичні формули для вираження однієї одиниці мовленнєвого етикету [7, с. 47]:

- 1) з прикметником як семантико-граматичним центром (*I am so grateful to you*);
- 2) з іменником як центральним словом (*I would like to express my gratitude to you*);
- 3) з головним та підрядним реченням (*I don't know how to thank you*);

В етикетному мовленні дуже важливим є вибір мовних одиниць із їх сукупності. Отже, залежно від розмовної ситуації можна вживати офіційні, нейтральні та фамільярні вирази подяки. Наприклад можемо сказати [10, с. 317]:

Thank you for...

Thanks awfully

– фамільярні вирази

I'm much obliged to you!

I can never thank you enough.

– офіційні

Many thanks.

That's very kind of you.

– нейтральні

Для досягнення особливого ефекту на співрозмовника можуть вживатися фрази з підвищеною емотивністю [6, с. 128]:

I want to thank you from the bottom of my heart.

My gratitude/appreciation cannot be expressed in words.

Наприклад простий вираз:

Який я Вам вдячний!

I'm so grateful / thankful to you.

Але треба відмітити, що *grateful* використовується у тих випадках, коли треба підкреслити важливість вчиненої послуги, а *thankful* – в контексті, коли треба відкреслити силу звіданого почуття полегшення від того, що все обійшлося.

Отже, етикетні фрази в англійській і українській мові суттєво відрізняються одна від одної своїми лексико-граматичними та стилістичними особливостями. Англійський мовний етикет своєрідний і має власні правила і норми, які часом істотно розходяться з правилами та нормами українського мовного етикету. Це призводить до того, що дуже культурний українець може здатися нечемним серед англійців, якщо він, спілкуючись з ними англійською, не володіє англійським мовним етикетом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березинський В. Українсько-англійські семантико-стилістичні паралелі на морфологічному рівні / В. Березинський. – Львів. : Фенікс, 2002 – С. 232.
2. Бім І. Л., Біболетова І. Л. Викладання іноземних мов у початковій школі / І. Л. Бім, І. Л. Біболетова // Іноземні мови в школі. – 2002. – № 2. – С. 3.
3. Зімня І. А. Психологія викладання іноземних мов у школі / І. А. Зімня. – М. : Освіта, 1991. – 222 с.
4. Іванов О. А. Англійські розмовні формули : навч. посібник [для студентів пед. інститутів за спец. іноз. м.] / А. О. Іванов. – М. : Освіта, 1989. – 128 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посібник [для студентів] / В. В. Коптілов. – Київ : Юніверс, 2003. – 280 с.
6. Леонтьєв А. А. Викладання іноземних мов у школі : думка про шляхи перебудови / А. А. Леонтьєв // Іноземні мови в школі. – 1999. – № 4. – С. 14.
7. Clark Н. Н. Using language / Н. Н. Clark. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – P. 47–49.
8. Crowther J. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – [Fifth edition] / J. Crowther. – Oxford University Press, 1995. – P. 140–148.
9. Dell F. O. English Panorama : A Course for Advanced Learners / F. O. Dell. – Cambridge University Press, 2001. – 176 p.
10. Graham C. Small Talk / C. Graham. – Oxford University Press. – 2002. – P. 313–319.